

Подібних проблем у тлумачення змісту окремих термінів потрібно уникати, дотримуючись певної логіки їх вживання у законі. При цьому треба також враховувати, що закон пишеться не лише для спеціалістів – юристів, але й для громадян, котрі не обізнані у тонкощах права, а тому терміни, що у ньому застосовуються, по можливості повинні бути зрозумілими для широкого загалу і такими, що піддаються однозначному тлумаченню.

Як видається, сутність процесу, наслідком якого є виникнення того чи іншого угруповання, все ж краще відображається терміном "створення". Даний термін, відповідно до тлумачного словника української мови, може набувати різних значень, у тому числі: давати життя, існування чому-небудь, формувати що-небудь; класти початок існуванню чого-небудь, організувати щось, засновувати; робити можливим, наявним; підготувати що-небудь, бути причиною виникнення чогось; окреслювати, визначати в основному, надаючи яких-небудь ознак, властивостей (11, 383).

Всі ці значення терміну так чи інакше відображають сутність і окремі важливі моменти процесу створення ОЗУ, з відповідним його завершенням. Йдеться про покладення початку існування, заснування злочинного об'єднання особливого типу, котре має своїм призначенням здійснення організованої злочинної діяльності і за своїми властивостями придатне для цього.

Підсумовуючи вищевикладене, треба підкреслити, що встановлення кримінальної відповідальності за створення певних видів ОЗУ є важливим напрямом кримінально-правового забезпечення протидії проявам організованої злочинності. Разом з тим, дана проблема потребує подальшого дослідження. Так, у сенсі вдосконалення законодавчої характеристики розгляданого діяння було б доцільно на основі узагальнення практичних матеріалів виділити його найсуттєвіші ознаки та прояви – з наступним їх відображенням у диспозиціях відповідних норм – заборон. Мали б провадитися дослідження питання доцільності криміналізації створення організованої

групи та транснаціональної організації, про яку йдеться у ст. 143 КК. На теоретичному та законодавчому рівнях має бути розв'язана проблема вживання термінів у назвах та у диспозиціях статей, що встановлюють відповідальність за створення тих чи інших видів ОЗУ.

1. Альошин Д.П. Кримінальна відповідальність за розкрадання, вчинені у співучасті: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12. 00. 08 / Міністерство внутрішніх справ України; Національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2003. 2. Гавриш С.Б. Проблема застосування кримінальної відповідальності за співучасть у воєнізованих або збройних формуваннях, терористичних групах та інших злочинних організаціях // Кримінально – правова охорона життя та здоров'я особи: Матер. наук. – прат. конф. (Харків) 22 – 23 квітня 2004 р. / Редкол.: Сташис В.В. (голов. ред.) та ін. – К. – Х.: "Юрінком Інтер", 2004. – С. 38 – 42. 3. Голіна В.В. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом: соціально-правове і кримінологічне дослідження: Монографія. – Х.: Регіон-інформ, 2004. 4. Гришко В.А. Организация преступного сообщества (преступной организации): уголовно – правовой и криминалогические аспекты. – Учебное пособие // М.: Центр юридической литературы, 2001. 5. Демидова Л.М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.08 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2003. 6. Іваненко І.В. Бандитизм: кримінологічне та кримінально-правове дослідження: Дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2003. 7. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – К.: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. 8. Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію / Упоряд.: М.І.Камлик та інші. – К.: Школяр, 1999. 9. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 4-те вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С. С. Яценко. – К.: А.С.К., 2005. 10. Новий тлумачний словник української мови: У 4 т. / Укладачі В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. – К.: Аконті, 2000. – Т.3. 11. Новий тлумачний словник української мови: У 4 т. / Укладачі В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. – К.: Аконті, 2000. – Т.4. 12. Семикін М.В. Кримінальна відповідальність за створення терористичної групи чи терористичної організації: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.08 / Національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2004. 13. Семикін М.В. Створення терористичної групи чи терористичної організації: кримінально-правове дослідження: Монографія / За заг. ред. проф. В.П.Ємельянова. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. 14. Трайнин А.Н. Учение о соучастии. – М.:Юридическое издательство НКЮ СССР. 15. Українець В.В. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – 12. 00. 08. / Академія адвокатури України. – К., 2009.

Надійшла до редколегії 11.04.12

Т. Коваленко, канд. юрид. наук, доц.

ТЕХНІКО-ЮРИДИЧНІ ДЕФЕКТИ ЗЕМЕЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ

В статті визначаються правові ознаки техніко-юридичних дефектів земельно-правових норм, досліджуються такі їх різновиди як дефекти земельно-правової термінології, невиправдане використання бланкетних та відсилочних норм, невизначеність та декларативність земельно-правових норм, надмірна конкретизація та невиправдана деталізація зазначених норм.

Ключові слова: земельне право; техніко-юридичні дефекти; дефекти земельно-правової термінології; невизначеність земельно-правових норм; декларативність земельно-правових норм.

В статье определяются правовые признаки технико-юридических дефектов земельно-правовых норм, исследуются такие их разновидности как дефекты земельно-правовой терминологии, неоправданное использование бланкетных и отсылочных норм, неопределенность и декларативность земельно-правовых норм, чрезмерная конкретизация и неоправданная детализация указанных норм.

Ключевые слова: земельное право; технико-юридические дефекты; дефекты земельно-правовой терминологии; неопределенность земельно-правовых норм; декларативность земельно-правовых норм.

In the article the legal characteristics of technical-juridical defects of the land-law norms have been determined; such types of legal defects as defects of the land-law terminology, an inappropriate use of blanket and reference norms, the ambiguity and declarative character of land-law norms, the over-concretization and unreasonable detailing of mentioned norms have been analyzed.

Key words: land law; technical-juridical defects; defects of the land-law terminology; ambiguity of land-law norms; declarative character of land-law norms.

Завершення земельної реформи в Україні, гарантування рівних можливостей набуття та реалізації земельних прав різними суб'єктами, збереження та раціональне використання землі та інших природних ресурсів, оптимальне поєднання публічних та приватних інтересів у сфері земельних відносин забезпечується ефективною системою земельного права та земельного законодавства в нашій державі. Колізії, прогалини, декларативність

земельно правових норм та принципів, недоліки правової термінології, вади структури правової норми та її зовнішньої фіксації у нормативно-правових актах земельного законодавства, інші юридичні дефекти знижують ефективність земельно-правових норм, що в свою чергу призводить до порушення земельних прав громадян, юридичних осіб, держави та територіальних громад, деградації земель, ускладнює чи унеможливує задоволення

земельних потреб, веде до зростання кількості земельних спорів та зростання соціальної напруги в суспільстві.

В теорії права та галузевих науках юридичні дефекти правових норм залежно від їх змісту поділяють на логіко-структурні та техніко-юридичні [1; 6, 15; 13, 12]. Техніко-юридичні дефекти виявляються у недоліках не змісту, а форми права, внаслідок недотримання вимог нормотворчої техніки при підготовці проектів нормативно-правових актів тощо. На думку М. О. Власенка, під техніко-юридичними дефектами права необхідно розуміти логічно-мовні порушення, деформації в побудові та вираженні правових норм у системі права [2, 28]. До техніко-юридичних дефектів правових норм у земельному праві можна віднести дефекти земельно-правової термінології, невикористання бланкетних та відсилочних норм, невизначеність земельно-правових норм, декларативність, надмірну конкретизацію та невикористання деталізацію земельно-правових норм.

Стабільність, узгодженість і однозначність правового регулювання земельних відносин, як умова його ефективності, обумовлені стійкістю та однозначністю земельно-правової термінології. В юридичній літературі зазначається, що "розвиток права завжди відбувається паралельно з обговоренням і формуванням термінології. Право як регулятор правової поведінки тим ефективніше виконує свою роль, чим правильніше концептуально і лінгвістично виражені його констатації, приписи, дозволи і заборони [14, 114]. Серед *дефектів земельно-правової термінології* можна назвати невикористання синонімію, метонімію, синекдоху, необґрунтоване запозичення іноземної термінології, широке використання оціночних понять.

Юридичній мові, як і мові взагалі, властива багатозначність та синонімія, проте при використанні термінів та понять в текстах нормативно-правових актів необхідно враховувати, що у мові відсутні абсолютні синоніми. Тому необґрунтоване використання синонімів при формулюванні правових норм в текстах законів та нормативно-правових актів здатне суттєво спотворити думку суб'єкта нормотворення, змовити потребу у офіційному тлумаченні земельно-правових норм. Прикладом невикористаної синонімії в земельно-правовій термінології є вживання понять "загальнопоширені корисні копалини" та "корисні копалини місцевого значення". Як передбачає Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. (далі – ЗК України), власники земельних ділянок та землекористувачі можуть використовувати для задоволення власних потреб загальнопоширені корисні копалини та торф (ст. 90, ст. 95). Разом з тим, чинне природноресурсове законодавство України не вживає поняття та не містить переліку загальнопоширених корисних копалин, що може ускладнити реалізацію земельних прав [9, 14].

Суттєвим недоліком земельно-правової термінології є невикористана метонімія – перенесення значення слів з певних явищ і предметів на інші за суміжністю [15, 44]. Яскравим прикладом метонімії в земельному праві є норма, закріплена у ст. 108 ЗК України, відповідно до якої у випадках, коли сусідні земельні ділянки відокремлені рослинною смугою, стежкою, рівчакком, каналом, стіною, парканом або іншою спорудою, то власники цих ділянок мають право на їх спільне використання, якщо зовнішні ознаки не вказують на те, що споруда належить лише одному з сусідів. Проте рослинна смуга, стежка, рівчак не є спорудами, тобто тим, що збудовано, споруджено.

Для земельного права та земельного законодавства є характерним досить широке використання оціночних понять. Так, у ст. 1 Закону України "Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна,

що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності" від 17 листопада 2009 р. суспільна необхідність визначена як обумовлена загальнодержавними інтересами або інтересами територіальної громади *виключна необхідність* (виділено мною – Т. К.), для забезпечення якої допускається примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, у встановленому законом порядку. Тобто, поняття "суспільна необхідність" визначено через оціночне поняття "виключна необхідність", що не дає підстав для чіткого розмежування таких спеціально-юридичних термінів земельного та цивільного права як "суспільна необхідність" та "суспільна потреба".

До техніко-юридичних дефектів у регулюванні земельних відносин відноситься також *невикористання бланкетних та відсилочних норм*. Відсилка є специфічним засобом зв'язку нормативно-правових актів різної юридичної сили, метод контакту земельних законів з іншими правовими актами. Відсилки мають позитивне значення – сприяють економії законодавчого простору, усувають дублювання правових норм, надають можливість для комплексного використання термінів та їх дефініцій. Разом з тим, як зазначає О. В. Ткачук, необґрунтоване насичення законодавства відсилочними нормами веде до невикористаного збільшення числа підзаконних актів, які досить часто слабо взаємопов'язані, погано узгоджені з програмами соціального розвитку і в кінцевому підсумку знижують роль закону в правовому регулюванні [12]. Зокрема, чинний ЗК України "переповнений" такими нормами, у ньому більше двадцяти раз вжито словосполучення "відповідно до закону" та більше п'ятдесяти – "визначається/встановлюється законом". Відсутність окремих законів, інших нормативно-правових актів, до яких відсилає ЗК України, дає підстави для констатації факту дефікації земельного законодавства у сучасних умовах.

Серед техніко-юридичних дефектів у механізмі правового регулювання земельних відносин є *невизначеність земельно-правових норм*. Однією із характерних ознак права є його формальна визначеність, тобто чіткість, однозначність, стислість правових імперативів, які об'єктивуються у нормативно-правових актах та інших джерелах. Формальна визначеність виявляється у визначеності змісту норм земельного права, у способах їх формулювання, у формах закріплення та вираження в нормативно-правових актах. Відсутність чіткості та однозначності земельно-правових приписів створює передумови для необмеженого їх тлумачення у процесі правозастосування, може вести до свавілля і порушення принципів законності та верховенства права в регулюванні земельних відносин.

У сучасній юридичній науці "неясність, незрозумілість правових норм" розглядається як їх формальна невизначеність та кваліфікується як техніко-юридичний дефект правового регулювання. Зокрема, Т. М. Назаренко розглядає невизначеність у широкому значенні (як явище недосконалої правового регулювання, обумовлене об'єктивними та суб'єктивними факторами правотворення, яке означає неточне, неповне і непослідовне закріплення і реалізацію в праві нормативної правової волі) та у вузькому значенні (як техніко-юридичний дефект тексту права, зовнішньої, письмової форми його вираження) [7].

На нашу думку, невизначеність у земельному праві в широкому значенні цього терміну не завжди є юридичним дефектом та має негативний характер. Так, введення в тексти нормативно-правових актів оціночних понять хоча й ускладнює правозастосування, проте

створює умови для врахування особливостей правового регулювання певних земельних відносин у конкретних життєвих ситуаціях. Наявність диспозитивних та відносно визначених норм дозволяє застосовувати індивідуальне регулювання земельних відносин.

Негативний вплив на ефективність правового регулювання земельних відносин справляє невизначеність земельно-правових норм саме у вузькому значенні, як техніко-юридичний дефект, який виявляється у логікомовних відступах, деформаціях у побудові та вираженні земельно-правових норм, у відсутності точного, повного нормативного правового припису, що неминуче спричинює зниження регулятивних властивостей земельного права, ускладнює тлумачення його норм та перешкоджає їх ефективній реалізації. Земельно-правові норми є моделями певних земельних відносин, тому повинні відображати характерні особливості, властивості саме тих земельних відносин, на регулювання яких вони спрямовані, містити вказівки на необхідні елементи цих відносин (суб'єктний склад, об'єкти, зміст). Лише за умови співставлення земельно-правової норми з реальними обставинами її дії, коли кожному елементу правової норми буде відповідати окремий елемент дійсності, вона буде готова до безпосереднього застосування у практиці земельно-правового регулювання. За умови, коли в земельно-правових нормах не зафіксовано, не відображено всіх суттєвих ознак, елементів земельних відносин, на регулювання яких вони спрямовані, можна говорити про наявність такого юридичного дефекту як невизначеність земельно-правової норми.

У переважній більшості випадків невизначеність правових норм обумовлюється специфікою зовнішнього прояву земельно-правових заборон, зобов'язань та дозволів. Адже земельне право знаходить своє зовнішнє вираження у джерелах, які об'єктивуються за допомогою мови, однією із характерних ознак якої є багатозначність. Зазначені особливості формування земельного законодавства, які призводять до дефектів у правовому регулюванні земельних відносин внаслідок незрозумілості, неповноти, нечіткості правових приписів, необхідно враховувати у практиці регулювання земельних відносин.

Невизначеність земельно-правових норм є досить поширеним дефектом правового регулювання земельних відносин. Так, відповідно до ст. 31 ЗК України землі фермерського господарства можуть складатися із: а) земельної ділянки, що належить на праві власності фермерському господарству як юридичній особі, б) земельних ділянок, що належать громадянам – членам фермерського господарства на праві приватної власності, в) земельної ділянки, що використовується фермерським господарством на умовах оренди. Подібна норма закріплена також у ст. 12 Закону України "Про фермерське господарство" від 19 червня 2003 р., у ч. 2 якої конкретизовано, що права володіння та користування земельними ділянками, які знаходяться у власності членів фермерського господарства, здійснює фермерське господарство. При цьому з тексту ні зазначених норм, ні інших норм земельного законодавства чітко не зрозуміло, на якому правовому титулі буде здійснювати фермерське господарство права володіння та користування земельними ділянками своїх членів, яким чином це юридично оформити тощо.

Наявність такого дефекту правового регулювання як нечіткість, невизначеність правових норм стало причиною виникання неконституційним п. 6 розділу X "Перехідні положення" чинного ЗК України. Так, Конституційний Суд України у Рішенні від 22 вересня 2005 р. (Справа № 1-17/2005) вказав, що конституційний принцип правової держави передбачає встановлення правопорядку,

який повинен гарантувати кожному утвердження і забезпечення прав і свобод. Конституція України закріпила рівність суб'єктів права власності перед законом, гарантії права власності та обов'язки власників, положення про те, що сама власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству (статті 13, 41 Конституції України). Із конституційних принципів рівності і справедливості випливає вимога *визначеності, ясності і недвозначності правової норми* (виділено мною – Т. К.), оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі. Так, поняття "набувають права" за змістом ч. 2 ст. 92 та ч. 1 ст. 116 ЗК України в аспекті вимоги переоформлення права користування земельною ділянкою не відповідає вимозі ясності і визначеності правової норми: зазначені положення припускають поширення цього поняття лише на випадки первинного отримання земельної ділянки із земель державної та комунальної власності підприємствами, установами та організаціями, що належать до державної або комунальної власності, а також громадянами та юридичними особами, які набувають права власності та користування земельними ділянками... Таким же невизначеним є словосполучення "переоформити у встановленому порядку" без посилання на відповідні норми ЗК України або інших законів. При цьому в Кодексі та інших законах немає спеціальних норм щодо такого порядку переоформлення права постійного користування. Ні в ЗК України, ні в інших нормативно-правових актах не розкривається юридичний зміст термінів "оформлення" і "переоформлення", не визначається їх співвідношення. Невизначеність суті цих термінів негативно впливає на практику здійснення суб'єктивних прав на земельні ділянки громадянами та юридичними особами. Від правильного визначення сутності "оформлення" і "переоформлення" прав на землю залежить можливість здійснення громадянами та юридичними особами гарантованого Конституцією України права власності на землю і права користування нею, довіра громадян до держави [10].

Істотним та досить поширеним техніко-юридичним дефектом земельного права України є *декларативність його норм*. Чинні нормативно-правові акти земельного законодавства перенасичені нормами, які лише проголошують необхідність дотримання певних моделей правового регулювання земельних відносин, проте в практику вони не впроваджуються внаслідок відсутності можливості їх реалізації. Декларативність правових норм проявляється у технічній чи юридичній неможливості їх виконання, використання, дотримання чи застосування. Так, технічна неможливість зумовлюється відсутністю необхідного фінансування, відповідального за їх виконання органу, нереальністю строків виконання тощо. Юридична неможливість полягає у відсутності юридичного механізму реалізації вказаних норм, зокрема у випадку невизначеності зобов'язаних осіб при наданні певних земельних прав, відсутності санкцій за порушення правових приписів, посиланні на неіснуючі нормативно-правові акти тощо.

В більшості декларативний характер мали постанови Верховної Ради України "Про земельну реформу" від 18 грудня 1990 р. та "Про прискорення земельної реформи та приватизацію землі" від 13 березня 1992 р., у яких земельна реформа лише проголошувалась складовою частиною економічної реформи, яка повинна була проводитись у зв'язку з переходом економіки республіки до ринкових відносин. Водночас не було розроблене ні наукове, ні економічне, ні соціальне, ні екологічне обґрунтування здійснюваним перетворенням, не

було підготоване відповідне нормативно-правове забезпечення, не були сформульовані мета на напрями, цілі та принципи реформування, не виділялися відповідні кошти і матеріально-технічні ресурси на проведення земельної реформи. Така поспішність у проведенні реформування земельних відносин, переважання декларативних норм призвели до того, що земельна реформа в Україні здійснювалась шляхом проб та помилок, базуючись на різних моделях та концепціях та не довершена й дотепер.

Переважно декларативні норми містяться також у постановках Парламенту України, які приймаються за результатами парламентських слухань із земельних питань. Зокрема, Рекомендаціями парламентських слухань "Сучасний стан та перспективи розвитку земельних відносин в Україні", схваленими Постановою Верховної Ради України від 22 вересня 2005 р., було доручено Кабінету Міністрів України завершити з до 1 липня 2006 року підготовку та подання на розгляд Верховної Ради України проектів законів, передбачених ЗК України, щодо регулювання земельних відносин, а саме: про використання земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення; про використання земель оздоровчого призначення; про використання земель рекреаційного призначення; про використання земель історико-культурного призначення; про землі промисловості; про землі житлової та громадської забудови; про правовий режим земель зон санітарної охорони; про правовий режим земель санітарно-захисних зон; про консервацію земель; про використання техногенно забруднених земельних ділянок, які залишаються неприйнятими до цього часу.

До техніко-юридичних дефектів земельно-правових норм можна віднести *надмірну конкретизацію та невинуватдану деталізацію* моделей поведінки суб'єктів земельних правовідносин. У словниках слово "конкретизувати" тлумачиться як надавати чому-небудь конкретного вираження; визначати конкретно, точно, предметно [8, 878]. В юридичній літературі конкретизація юридичних норм визначається як об'єктивно-суб'єктивний процес, який полягає у переведенні абстрактних юридичних норм в більш визначені правила, в індивідуалізації юридичних норм стосовно конкретних суб'єктів правовідносин, їх прав та обов'язків [4, 8]. Конкретизація правових норм може розглядатися як процес уточнення змісту певної земельно-правової норми, як результат правотворчого чи правозастосовного процесу, як техніко-юридичний прийом.

В теорії права конкретизацію правових норм поділяють на правотворчу, правореалізаційну та правоінтерпретаційну [3, 19]. Під час правотворчої конкретизації на основі загальних абстрактних юридичних норм створюються відносно нові, більш конкретні та визначені правила поведінки – конкретизуючі норми права, які охоплюються об'ємом загальних абстрактних норм, що визначають їх зміст, логічно витікають із них, але при цьому характеризуються певною новизною [16, 32]. В юридичній доктрині відзначається позитивне значення конкретизації у процесі нормотворення [5, 105-111; 11, 31-39]. Дійсно, конкретизація норм земельного права як прийом юридичної техніки пов'язана із розвитком техніки правотворчості, сприяє підвищенню визначеності правових норм, досягнення їх чіткості та зрозумілості шляхом зменшення рівня їх абстрактності внаслідок приведення їх до виду, необхідного для безпосереднього застосування, усунення дефектів правового регулювання земельних відносин та підвищення ефективності земельно-правового впливу. Разом з тим, правотворча конкретизація повинна здійснюватись у певних межах.

По-перше, конкретизуюча норма у земельному праві обмежується об'ємом земельно-правової норми, яку вона конкретизує, тобто повинна регулювати лише ті земельні відносини, на які поширювалась норма, яка зазнала конкретизації. По-друге, межі конкретизації обумовлюються практичною необхідністю у наявності конкретизуючої норми для регулювання певних земельних відносин. Вихід за межі правотворчої конкретизації призводить до суттєвого ускладнення правового регулювання земельних відносин, наслідком якого є зупинення тих чи інших явищ у суспільному житті або ж створення ситуацій, коли найменше відхилення особи від нормативно закріпленого правила поведінки тягне юридичну відповідальність. За таких умов надмірну конкретизацію земельно-правових норм можна розглядати як дефект у механізмі земельно-правового регулювання, що створює перешкоди реалізації земельних прав суб'єктів, знижує інвестиційну привабливість землі, провокує зростання рівня корупції та хабарництва у сфері земельних відносин.

Близьким за значенням, але не тотожним конкретизації земельно-правових норм є їх деталізація. В теорії права наголошується на необхідності розмежування вказаних техніко-юридичних прийомів нормотворчої діяльності, оскільки на відміну від конкретизації, деталізація права є розчленуванням, подрібненням змісту правової норми на її складові частини, елементи, виявлення її структури, при цьому сума цих частин ("складових") як раз і повинна скласти зміст останньої. Таким чином, суть деталізації полягає у виявленні структури змісту правової норми, виявленні тих її елементів, які в сукупності складають цей зміст [11, 31-39; 16, 40]. Проте невинуватдана деталізація земельно-правових норм, так само як і їх конкретизація, здатна негативно впливати на ефективність правового регулювання земельних відносин, оскільки переобтяжує моделі правової поведінки зайвими деталями. Надмірна деталізація, як правило, знаходить свій вияв у встановленні додаткових обмежень чи зобов'язань, що починає гальмувати розвиток земельних відносин, на регулювання яких спрямовані занадто деталізовані правові норми.

Прикладом надмірної конкретизації та невинуватданої деталізації земельно-правових норм може бути проект Закону України "Про ринок земель" (реєстр. № 9001-д), який Постановою Верховної Ради України від 9 грудня 2011 р. було прийнято за основу та на початку 2012 року винесено на всенародне обговорення. Зазначений законопроект містить занадто конкретизовані та деталізовані норми, спрямовані на визначення порядку продажу земельних ділянок та прав на них на аукціоні, визначаючи через скільки хвилин після оголошення початкової ціни лот знімається з торгів, скільки раз ліцитатор повинен оголосити стартову ціну, способи виявлення наміру учасника придбати лот, тривалість перерви після закінчення торгів за окремим лотом тощо.

Проведене дослідження дає підстави для висновків, що техніко-юридичні дефекти земельно-правових норм виявляються у недоліках форми права, внаслідок недотримання вимог нормотворчої техніки при підготовці проектів нормативно-правових актів тощо. До техніко-юридичних дефектів правових норм у земельному праві можна віднести дефекти земельно-правової термінології, невинуватдане використання бланкетних та відсилочних норм, невизначеність земельно-правових норм, декларативність, надмірну конкретизацію та невинуватдану деталізацію земельно-правових норм. Дефектами земельно-правової термінології є невинуватдана синонімія, метонімія, синекдоха, необґрунтоване запозичення іноземної термінології, широке використання оціноч-

них понять. Наявність такого юридичного дефекту як невідповідне використання бланкетних та відсилочних норм, відсутність окремих законів, інших нормативно-правових актів, до яких відсилає ЗК України, дає підстави для констатації факту декодифікації земельного законодавства у сучасних умовах. За умови, коли в земельно-правових нормах не зафіксовано, не відображено всіх суттєвих ознак, елементів земельних відносин, на регулювання яких вони спрямовані, можна говорити про наявність такого юридичного дефекту як невизначеність земельно-правової норми. Декларативність земельно-правових норм проявляється у неможливості їх виконання, використання, дотримання чи застосування внаслідок причин технічного характеру (відсутність необхідного фінансування, відповідального за їх виконання органу, нереальність строків виконання тощо) чи юридичного характеру (відсутність юридичного механізму реалізації вказаних норм, зокрема у випадку невизначеності зобов'язаних осіб при наданні певних земельних прав, відсутність санкцій за порушення правових приписів тощо). Надмірна конкретизація та невідповідна деталізація земельно-правових норм полягає у виході суб'єкта нормотворення за межі правотворчої конкретизації та деталізації, зокрема у випадку відсутності практичної необхідності в уточненні певних норм, що створює перешкоди реалізації земельних прав суб'єктів, знижує інвестиційну привабливість землі та призводить до суттєвого ускладнення правового регулювання земельних відносин. Запобігання появі техніко-юридичних дефектів земельно-правових норм, їх своєчасне виявлення та усунення є гарантіями стабільності та ефективного функціонування механізму правового регулювання земельних відносин, забезпеченості реалізації земельних прав та інтересів осіб, охорони землі як основного національного багатства України.

1. Власенко Н. А. Логико-структурные дефекты системы советского права / Н. А. Власенко // Правоведение. – 1991. – № 3. – С. 21-28.
2. Власенко Н. А. Язык права : монография / Н. А. Власенко. – Иркутск : Восточно-Сибирское книжное издательство, АО "Норма-плюс", 1997. – 176 с. 3. Волпенко Н. Н. Официальное толкование норм права / Н. Н. Волпенко. – М. : Юрид. лит., 1976. – 119 с. 4. Залоило М. В. Понятие и формы конкретизации юридических норм. Автореф. дисс. канд. юрид. наук ... 12.00.01 / Максим Викторович Залоило. – М. : Федеральное государственное научно-исследовательское учреждение "Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации", 2011. – 20 с. 5. Залоило М. В. Конкретизация и толкование юридических норм : проблемы соотношения и взаимодействия / М. В. Залоило // Журнал российского права. – 2010. – № 5. – С. 105-111. 6. Матейкович М. С. Дефекты конституционно-правового регулирования в Российской Федерации / М. С. Матейкович // Государство и право. – 2007. – № 12. – С. 15-21. 7. Назаренко Т. Н. Неопределенность в российском праве / Татьяна Николаевна Назаренко. Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. – Москва, 2006. – 227 с. 8. Новый тлумачний словник української мови. – у 3-х т. – вид. 2-ге, виправ. / укладачі В. Яременко, О. Сліпущко. – Т. 1 "А-К". – К. : Вид-во "Аконіт", 2006. – 926 с. 9. Носік В. В., Коваленко Т. О. Права власників земельних ділянок / В. В. Носік, Т. О. Коваленко // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. – 2003. – № 9. – С. 10-16. 10. Носік В. Оформлення і переоформлення прав на землю: юридичний факт, право чи обов'язок? / В. Носік // Право України. – 2004. – № 5. – С. 127-131. 11. Рабинович П. М., Шмелева Г. Г. Конкретизация правовых норм (общетеоретические проблемы) / П. М. Рабинович, Г. Г. Шмелева // Правоведение. – 1985. – № 6. – С. 31-39. 12. Ткачук О. В. Отсылки в российском законодательстве : проблемы теории и практики : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 : / Оксана Вячеславовна Ткачук. – Нижний Новгород, 2008. – 196 с. 13. Цыбуляк С. И. Дефекты конституционно-правового регулирования избирательных отношений в Российской Федерации / Сергей Иванович Цыбуляк. – Автореф. дисс. канд. юрид. наук 12.00.02. – Тюмень : Тюменский государственный университет, 2010. – 22 с. 14. Чулінда Л. І. Юридико-лінгвістичне тлумачення текстів нормативно-правових актів : монографія / Людмила Іванівна Чулінда. – К. : Атіка, 2006. – 152 с. 15. Чулінда Л. І. Українська правнича термінологія : навч. посіб. / Людмила Іванівна Чулінда. – К. : Мігістр XXI сторіччя, 2005. – 112 с. 16. Шмелева Г. Г. Конкретизация юридических норм в правовом регулировании / Галина Георгиевна Шмелева. – Львов : Вища школа, 1988. – 105 с.

Надійшла до редколегії 11.04.12

Ю. Ващенко, канд. юрид. наук, доц.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ЕНЕРГІЇ ЯК ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕГУЛЯТОРІВ У КОНТЕКСТІ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

Стаття присвячена аналізу основних вимог законодавства ЄС щодо повноважень енергетичних регуляторів в сфері забезпечення прав споживачів енергії та формулюванню пропозицій щодо їх імплементації у національне законодавство України.

Ключові слова: енергетичні регулятори, споживачі енергії, права споживачів енергії, енергетичні послуги, доступ до енергетичних послуг

Статья посвящена анализу основных требований законодательства ЕС относительно полномочий энергетических регуляторов в сфере обеспечения прав потребителей энергии и формулированию предложений по их имплементации в национальное законодательство Украины.

Ключевые слова: энергетические регуляторы, потребители энергии, права потребителей энергии, энергетические услуги, доступ к энергетическим услугам.

The article is devoted to analysis of the main issues of the EU Legislation regarding Energy Regulators responsibilities in the sphere of Energy Consumers' Rights Protection and development of proposals on its implementation into national Legislation of Ukraine.

Key words: Energy Regulators, Energy Consumers, Energy Consumers Rights, Energy Services, Access to Energy Services.

Одним із найважливіших завдань, які стоять перед усіма державами світу, є забезпечення доступу фізичних та юридичних осіб до сучасних енергетичних послуг.

Доступ до енергії є ключовим елементом успішної участі громадян в соціальному та економічному житті [12]. На думку Президента Європейської комісії Жозе Мануеля Баррозу, без доступу до сталих та сучасних енергетичних послуг справжній розвиток є неможливим [13].

Дійсно, важливість безперебійного сучасного енергопостачання важко переоцінити, адже право до доступу до енергії тісно пов'язане з рядом основоположних прав людини і громадянина, зокрема, з правами на життя, здоров'я, достатній рівень життя для себе і своєї сім'ї

(що включає достатнє харчування, одяг, житло), належні, безпечні і здорові умови праці, безпечне навколишнє природне середовище.

На рівні ЄС питанням доступу споживачів до сучасних енергетичних послуг приділяється велика увага. Зокрема, законодавством ЄС повноваження щодо забезпечення реалізації та захисту прав споживачів енергії віднесено до повноважень енергетичних регуляторів – спеціальних органів, які мають бути створені державами – членами Європейського Союзу для державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках.

